

Playing for Success

Resultaten sociaal-emotionele ontwikkeling

2017/18 en 2018/19

<p>In opdracht van</p> <p><i>Playing for Success</i> Nederland</p>	<p>Onderzoek door</p> <p>Oberon onderzoek advies</p>
---	---

Playing for Success

Resultaten sociaal-emotionele ontwikkeling

2017/18 en 2018/19

Opdrachtgever: Playing for Success

Utrecht, september 2019

© Oberon

Postbus 1423

3500 BK Utrecht

tel. 030-2306090

fax 030-2306080

e-mailadres: info@oberon.eu

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Onderzoeksopzet, dataverzameling en respons	5
2.1	Meting bij leerlingen: zelfbeoordelingsinstrument	5
2.2	Meting bij leraren en ouders	6
3	Resultaten: meting bij leerlingen van 9 leercentra	7
3.1	Resultaten alle leerlingen	7
3.2	Totaalscore	9
3.3	Vooruitgang per domein	10
3.4	Verschillen tussen groepen	11
3.4.1	Jongens en meisjes	11
3.4.2	Leeftijdsgroepen	11
4	Resultaten: meting bij ouders	13
4.1	Meningen over Playing for Success	13
4.2	Opbrengsten van PfS	14
4.3	Verklaringen voor opbrengsten PfS	14
4.4	Opmerkingen tot slot	15
5	Resultaten: meting bij leraren	16
5.1	Meningen over Playing for Success	16
5.2	Opbrengsten van PfS	17
5.3	Verklaringen van opbrengsten	17
5.4	Opmerkingen tot slot	18
6	Conclusie	19
Bijlage 1	Verantwoording	19
Bijlage 2	Zelfbeoordelingsinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling	22
	versie 2012-2013	22
Bijlage 3	Instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS ouders	23
	versie 2012-2013	23
Bijlage 4	Instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS leraren	24
	versie 2012-2013	24

1 Inleiding

Playing for Success richt zich op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen, en heeft hier een aantal belangrijke doelstellingen voor geformuleerd. Daarbij gaat het om het verbeteren van het gevoel van eigenwaarde en het zelfvertrouwen, het verhogen van de motivatie om te leren en het verbeteren van het zelfstandig leren, met als uiteindelijke doel om te voorkomen of verminderen dat leerlingen vastlopen op school of zelfs uitvallen. Binnen het traject wordt er tevens naar gestreefd de taal- en rekenprestaties van de leerlingen te verhogen. Om inzichtelijk te maken welke resultaten de leercentra op dit vlak met hun leerlingen boeken, hebben in de afgelopen schooljaren twee onderzoeksactiviteiten plaatsgevonden:

1. Afname zelfbeoordelingsinstrument bij leerlingen;
2. Afname instrument bij ouders en leraren.

In dit rapport beschrijven we de resultaten van deze onderzoeksactiviteiten. We laten zien welke opbrengsten van PFS leerlingen bij zichzelf zien op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling. Ook brengen we in beeld welke opbrengsten van PFS ouders van de betreffende leercentra bij hun kinderen zien op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling. Hetzelfde doen we voor de leraren.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we een korte omschrijving van de onderzoeksvragen en de opzet van het onderzoek. Hoofdstuk 2 bevat tevens een overzicht van de dataverzameling en de respons. Vervolgens presenteren we in hoofdstuk 3 de resultaten van het zelfbeoordelingsinstrument van alle leercentra bij elkaar. Hoofdstuk 4 bevat een overzicht van de resultaten van de metingen bij ouders. In hoofdstuk 5 tonen we de resultaten van de leraren, om in hoofdstuk 6 de belangrijkste bevindingen kort samen te vatten.

2 Onderzoeksopzet, dataverzameling en respons

Om in beeld te brengen welke opbrengsten de leercentra van Playing for Success boeken op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen, hebben in het afgelopen twee schooljaren¹ twee onderzoeksactiviteiten plaatsgevonden. Ten eerste hebben de leercentra een zelfbeoordelingsinstrument afgenomen bij hun leerlingen². Ook ouders en leraren zijn bevraagd over de opbrengsten van PFS op het vlak van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Op basis van de resultaten van het zelfbeoordelingsinstrument komen we in dit rapport tot een antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

- Welke opbrengsten van PFS zien leerlingen bij zichzelf op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling?

Door middel van de metingen bij ouders en leraren willen we een antwoord vinden op de volgende onderzoeksvraag:

- Welke opbrengsten van PFS zien ouders en leraren bij hun kinderen/leerlingen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?

2.1 Meting bij leerlingen: zelfbeoordelingsinstrument

Oberon heeft in nauwe samenwerking met de leercentra van Playing for Success (PFS) een zelfbeoordelingsinstrument ontwikkeld. Het betreft een meetinstrument met uitsluitend een nameting: aan het eind van een PFS-cyclus beoordelen leerlingen zelf of ze verandering zien op de domeinen zelfvertrouwen, motivatie, samenwerking en zelfstandig leren/zelfsturing.

Het instrument is afgenomen bij 1506 leerlingen van 9 verschillende leercentra³. Tabel 1 laat zien van welke leercentra deze leerlingen afkomstig zijn. In tabel 2 is te zien hoeveel jongens en meisjes er hebben deelgenomen en in welke klas deze leerlingen zitten.

Tabel 1: Overzicht van aantal leerlingen (leercentrum) dat heeft deelgenomen aan de meting sociaal-emotionele ontwikkeling Playing for Success (N=1506)

Leercentrum/club	Aantal leerlingen	%
Tilburg – Willem II	268	18%
Den Haag – ADO	257	17%
Breda – NAC	222	15%
Eindhoven – PSV	209	14%
Groningen – FC Groningen	180	12%
IJmond – Telstar	130	9%
Zwolle – PEC Zwolle	109	7%
Den Haag – Circustheater	89	6%
Leeuwarden – Cambuur	42	3%
Totaal	1506	100%

¹ De resultaten van de schooljaren 2017/18 en 2018/19 zijn in deze rapportage samengevoegd.

² Niet alle leercentra doen mee met het onderzoek. Deze worden wel in de vragenlijst genoemd.

³ Van vijf leercentra hadden we van maar één leerling een ingevulde vragenlijst. Net als in vorige rapportages zijn deze leerlingen buiten de rapportage gelaten.

Tabel 2: geslacht en schoolklas van leerlingen die hebben deelgenomen aan de meting sociaal-emotionele ontwikkeling *Playing for Success* (N=1506)

Geslacht	Jongen	Meisje	Totaal				
	954 (63%)	552 (36%)	1506 (100%)				
Schoolklas	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8	1e klas VO	2e klas VO	Totaal
	24 (2%)	407 (27%)	583 (39%)	466 (31%)	22 (1%)	4 (1%)	1506 (100%)

2.2 Meting bij leraren en ouders

Zoals eerder is aangegeven heeft Oberon voor de meting onder leraren en ouders een meetinstrument ontwikkeld, dat aansluit op het meetinstrument dat bij leerlingen zelf wordt afgenomen (zie bijlage 3 en 4). Deze vragenlijst bevat niet dezelfde items als het zelfbeoordelingsinstrument voor leerlingen, maar bevat wel enkele meer algemene vragen over de perceptie van ouders en leraren van de opbrengsten van Pfs.

Alle ouders hebben een brief of e-mail ontvangen met het verzoek om de vragenlijst in te vullen. Alle leraren zijn per e-mail benaderd. Leraren van wie meerdere leerlingen aan Pfs hebben deelgenomen, hebben we gevraagd om de vragenlijst voor elke leerling afzonderlijk in te vullen. Uiteindelijk beschikken we over de resultaten van:

- Leraren van in totaal 86 leerlingen van 6 verschillende leercentra⁴
- Ouders van in totaal 237 kinderen van 6 verschillende leercentra⁵

⁴ Eindhoven (n=1), Breda (4), Oost-Gelderland (1), Zwolle (2) en Den Haag (n=79) (dit zijn in feite twee leercentra, namelijk ADO en Circustheater)

⁵ Den Haag (n=38) (Zowel ADO als Circustheater), Eindhoven (n=171), Almere Kemphaan (n=1), Oost-Gelderland (n=1 en Zwolle (n=26)

3 Resultaten: meting bij leerlingen van 9 leercentra

Het instrument voor de meting van de sociaal-emotionele ontwikkeling bestaat uit een vragenlijst met 20 items (zie bijlage 1). Deze vragenlijst is *in de voorlaatste bijeenkomst* van de PFS-cyclus afgenomen bij de deelnemende leerlingen. Bij elk van de 20 items konden leerlingen aangeven of zij hierop vooruit waren gegaan na hun deelname aan PFS. Op de vraag 'Hoe gaat dit nu?', konden zij kiezen uit de antwoorden *veel slechter*, *slechter*, *hetzelfde*, *beter* of *veel beter dan voor de deelname aan Playing for Success*.

In dit hoofdstuk zetten we de resultaten van dit instrument op een rij. We doen dat eerst voor alle leerlingen gezamenlijk. Vervolgens vergelijken we de resultaten van verschillende leeftijdsgroepen en van jongens en meisjes.

3.1 Resultaten alle leerlingen

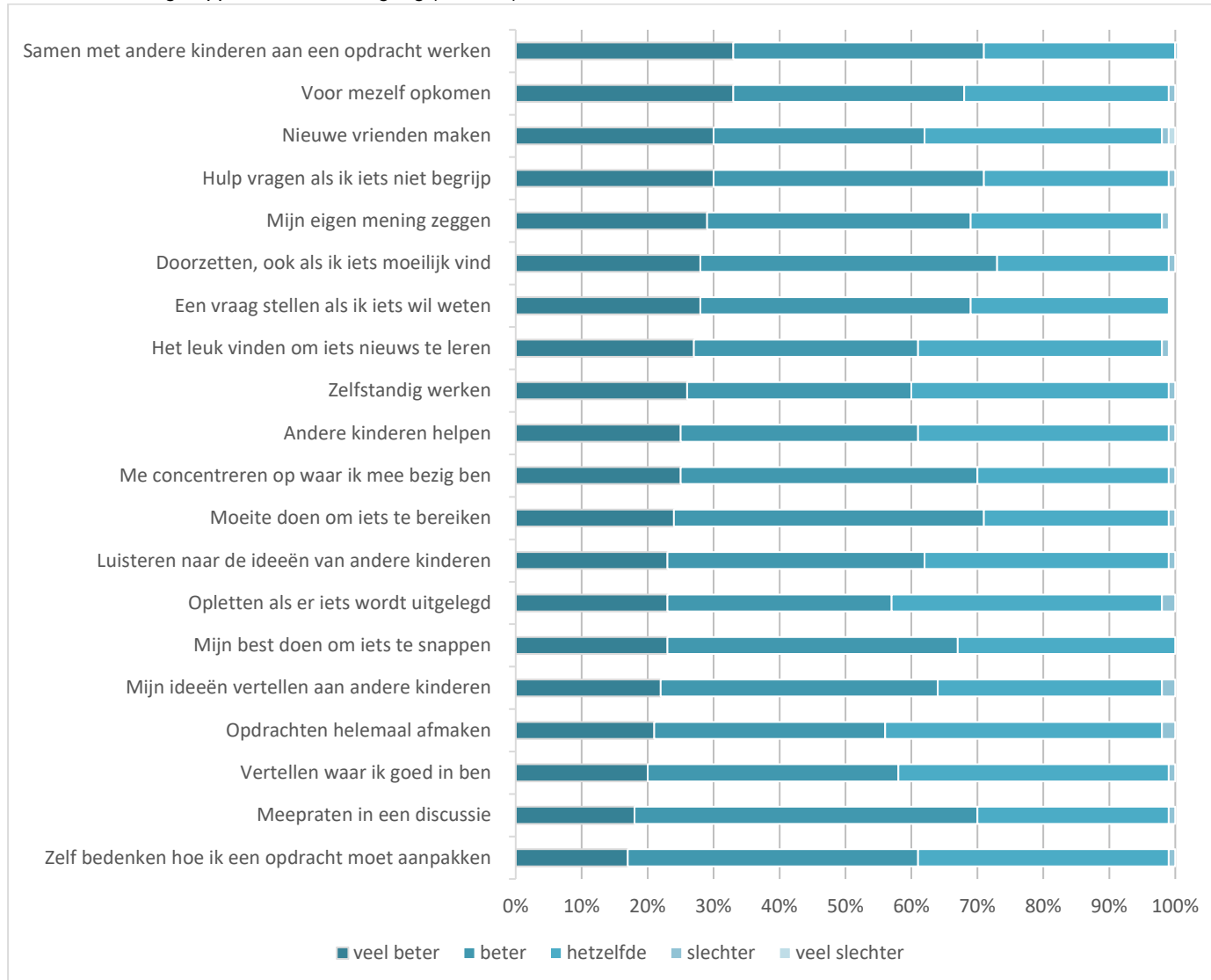
In tabel 3 is in percentages weergegeven hoe de leerlingen hebben gescoord op de verschillende items. Maar weinig leerlingen hebben geantwoord dat het na afloop van de PFS-cyclus *veel slechter* of *slechter* gaat op één of meerdere items (1% van alle antwoorden). 99% van alle leerlingen geeft aan op minimaal één item vooruitgang te hebben geboekt. Dit is nagenoeg gelijk aan de voorgaande metingen.

Tabel 3: Antwoorden van leerlingen per item, in percentages. De items zijn weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang (N=1506)

	veel beter	beter	hetzelfd e	slechter	veel slechter
Zelfvertrouwen					
Voor mezelf opkomen	33%	35%	31%	1%	0%
Mijn eigen mening zeggen	29%	40%	29%	1%	0%
Een vraag stellen als ik iets wil weten	28%	41%	30%	0%	0%
Vertellen waar ik goed in ben	20%	38%	41%	1%	0%
Meepraten in een discussie	18%	52%	29%	1%	0%
Motivatie					
Het leuk vinden om iets nieuws te leren	27%	34%	37%	1%	0%
Doorzetten, ook als ik iets moeilijk vind	28%	45%	26%	1%	0%
Moeite doen om iets te bereiken	24%	47%	28%	1%	0%
Mijn best doen om iets te snappen	23%	44%	33%	0%	0%
Opletten als er iets wordt uitgelegd	23%	34%	41%	2%	0%
Zelfstandig leren					
Hulp vragen als ik iets niet begrijp	30%	41%	28%	1%	0%
Zelfstandig werken	26%	34%	39%	1%	0%
Me concentreren op waar ik mee bezig ben	25%	45%	29%	1%	0%
Oprachten helemaal afmaken	21%	35%	42%	2%	0%
Zelf bedenken hoe ik een opdracht moet aanpakken	17%	43%	38%	1%	0%
Samenwerken					
Samen met andere kinderen aan een opdracht werken	33%	38%	29%	1%	0%
Nieuwe vrienden maken	30%	32%	37%	1%	1%
Andere kinderen helpen	25%	36%	38%	1%	0%
Mijn ideeën vertellen aan andere kinderen	22%	42%	34%	2%	0%
Luisteren naar de ideeën van andere kinderen	23%	39%	37%	1%	0%

In figuur 1 zijn bovenstaande cijfers nog eens op een andere manier weergegeven: we hebben ook hier de items weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang.

Figuur 1: Antwoorden van leerlingen in percentages. De items zijn weergegeven in volgorde van meer naar minder gerapporteerde vooruitgang (N=1506)

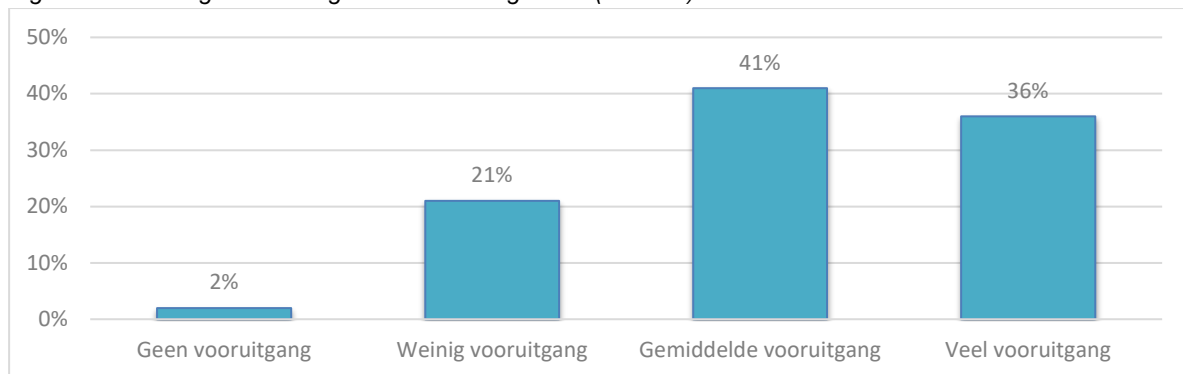

3.2 Totaalscore

Om verschillende groepen op een eenvoudige manier met elkaar te kunnen vergelijken, hebben we een totaalscore berekend voor alle items bij elkaar.⁶ Dat hebben we gedaan door punten toe te kennen aan de antwoorden van de leerlingen: *veel slechter* (-2), *slechter* (-1), *hetzelfde* (0), *beter* (1), *veel beter* (2). Vervolgens hebben we de punten van de leerlingen op alle 20 items bij elkaar opgeteld. Theoretisch zou de totaalscore per leerling dus op zijn laagst -40 kunnen zijn en op zijn hoogst +40 (minimaal 20 x -2 en maximaal 20 x 2). Dat gebeurt in de praktijk echter niet snel. De laagste score die in werkelijkheid voorkomt onder de leerlingen is -11⁷ en de hoogste is 40⁸. De gemiddelde totaalscore van alle leerlingen bedraagt 17,7. Dat is iets lager dan bij de voorgaande meting in 2017, toen was dit 17,8.

Om de totaalscores van de leerlingen inhoudelijk te duiden en om een beeld te geven van de variatie in totaalscores die onder de leerlingen voorkomt, hebben we de totaalscores van de leerlingen ingedeeld in vier categorieën: geen vooruitgang (score 0 of lager); weinig vooruitgang (totaalscore 1 tot 10); gemiddelde vooruitgang (11 tot 20); veel vooruitgang (21 of hoger).⁹ De verdeling van alle leerlingen over deze categorieën is in onderstaande figuur weergegeven.

Figuur 2: Verdeling van leerlingen over de categorieën (N=1506)

We zien dat 41% 'gemiddelde' en nog eens 36% 'veel' vooruitgang boekt. 21% van alle leerlingen boekt geen of weinig vooruitgang. Ongeveer 1 op de 58 leerlingen heeft een totaalscore van 0 of lager. Deze leerlingen hebben over het geheel genomen niet het idee dat ze vooruit zijn gegaan. Dit zijn minder leerlingen dan in de rapportage van 2017: toen had 1 op de 40 leerlingen een totaalscore van 0 of lager.

Wat kenmerkt de leerlingen in de verschillende categorieën?

We zijn nagegaan of er iets te zeggen valt over leerlingen die weinig tot geen vooruitgang rapporteren en over leerlingen die juist heel veel vooruitgang rapporteren. Wat zijn dat voor leerlingen? Zijn dat vaker jongere leerlingen of vaker oudere? Of zijn het vooral de jongens, of vooral de meisjes?

Voor de leerlingen die weinig tot geen vooruitgang (zeggen te) hebben geboekt, geldt dat zij, net zoals bij de voorgaande metingen, qua leeftijd of geslacht niet significant afwijken van de andere leerlingen. Deze groep bevat dus niet opvallend veel jongens of juist meisjes en niet opvallend veel jongere dan wel oudere kinderen. Hetzelfde geldt voor leerlingen die juist (heel) veel vooruitgang rapporteren.

⁶ De 20 items vormen ook gezamenlijk een betrouwbare schaal (Cronbach's Alpha = 0,90).

⁷ Slechts één leerling heeft deze score.

⁸ Slechts 12 leerlingen hebben deze score.

⁹ Uiteraard is een dergelijke indeling ook op andere manieren te maken.

3.3 Vooruitgang per domein

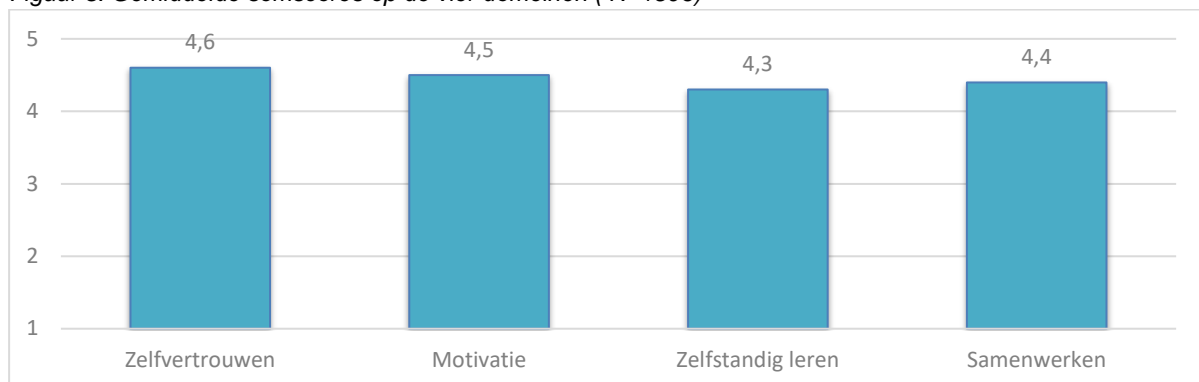
De items uit de vragenlijst zijn samengesteld rondom vier domeinen: *zelfvertrouwen*, *motivatie*, *zelfstandig werken* en *samenwerken*. Voor elk van deze domeinen zijn vijf items in de vragenlijst opgenomen. In bijlage 2 is te zien welk item bij welk domein hoort. Op basis van een betrouwbaarheidsanalyse hebben we vastgesteld dat de vijf items per domein betrouwbare schalen vormen.¹⁰ Dat betekent dat de vijf items onderling telkens zoveel samenhang vertonen dat we ervan uit mogen gaan dat ze gezamenlijk één (zelfde) concept meten. Het is daarom aanvaardbaar om per domein één score te berekenen waarin de scores op de items bij elkaar worden genomen.

Om in beeld te brengen hoe de leerlingen scoren op de afzonderlijke domeinen, hebben we per domein een *somscore* berekend. Dat hebben we gedaan door voor elke leerling per domein de punten van de items bij elkaar op te tellen. Theoretisch zou de somscore van een leerling per domein minimaal -10 en maximaal 10 kunnen zijn (minimaal 5 x -2 en maximaal 5 x 2). De laagste somscore die onder Pfs-deelnemers voorkomt is -3, de hoogste 10.

In figuur 3 zijn de gemiddelde somscores van alle leerlingen voor de vier domeinen weergegeven. Te zien is dat de leerlingen gemiddeld het hoogst scoren op het domein 'zelfvertrouwen'. Ook op de overige domeinen scoren leerlingen hoog. Er bestaat een aantal significante verschillen tussen de domeinen. Zelfvertrouwen verschilt significant van samenwerken en zelfstandig leren. Daarnaast verschillen ook motivatie en zelfstandig leren van elkaar. Dit beeld verschilt van 2017, toen er geen significante verschillen tussen de domeinen bestonden.

De correlatie tussen de vier domeinen is tamelijk hoog.¹¹ Dat wil zeggen dat leerlingen die hoog scoren op het ene domein, relatief vaak ook hoog scoren op de andere domeinen.

Figuur 3: Gemiddelde somscores op de vier domeinen (N=1506)

¹⁰ De Cronbach's Alpha van de vier schalen schommelt rond de 0,72.

¹¹ Bivariate correlaties tussen de domeinen variëren van 0,57 tot 0,73.

3.4 Verschillen tussen groepen

In deze paragraaf bekijken we de resultaten apart voor jongens en meisjes en voor verschillende leeftijdsgroepen.

3.4.1 Jongens en meisjes

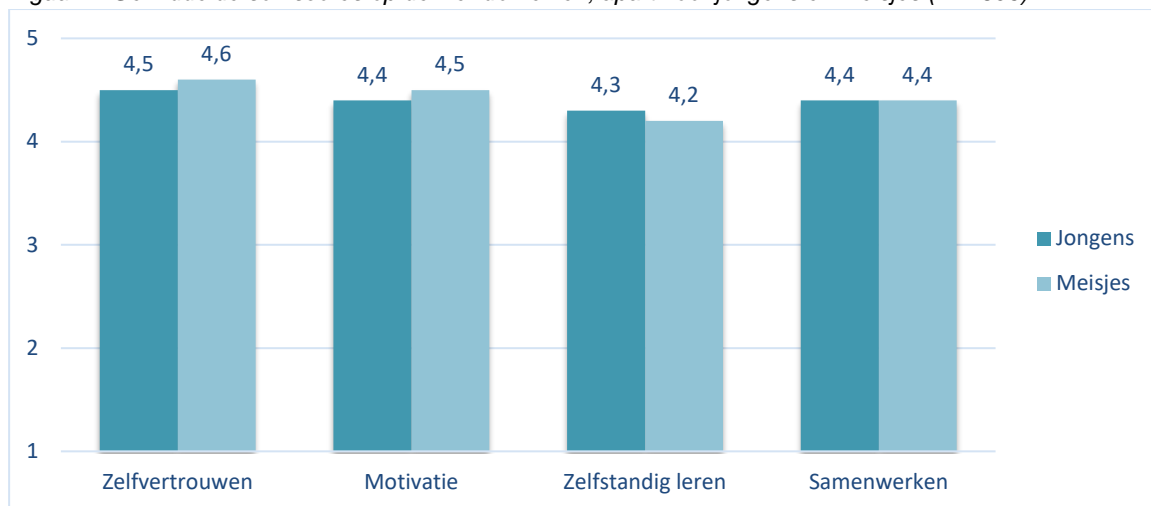
Totaal

Net als bij de voorgaande metingen (2012, 2013, 2015 en 2017) blijken jongens en meisjes niet significant van elkaar te verschillen als het gaat om de totale vooruitgang die zij rapporteren. Zowel jongens als meisjes hebben een gemiddelde somscore van 17,7.

Per domein

Onderstaande figuur geeft nog eens de gemiddelde somscores van jongens en meisjes per domein weer. Te zien is dat jongens iets hoger scoren op het domein zelfstandig werken dan de meisjes, maar dat meisjes iets hoger scoren op de domeinen zelfvertrouwen en motivatie. Geen van deze verschillen zijn significant; de opbrengsten van Playing for Success lijken niet duidelijk te verschillen tussen jongens en meisjes.

Figuur 4: Gemiddelde somscores op de vier domeinen, apart voor jongens en meisjes (N=1506)

3.4.2 Leeftijdsgroepen

Totaal

Leerlingen uit het PO en leerlingen uit het VO verschillen van elkaar wanneer het gaat om de totale vooruitgang die zij bij zichzelf constateren. De gemiddelde somscore van PO-leerlingen bedraagt 17,7 en de gemiddelde somscore van VO-leerlingen 15,1. Het aantal leerlingen uit het VO dat dit jaar de vragenlijst heeft ingevuld is echter dusdanig klein (n=24), dat we niks kunnen zeggen over de significantie van deze verschillen.

Wanneer we naar de somscores van de klassen afzonderlijk kijken zien we dat de somscore vanaf groep 8 begint te dalen. Leerlingen van groep 5 rapporteren een somscore van 21,5, de leerlingen van groep 6 en 7 van de basisschool hebben een somscore rond de 18, terwijl de somscore van leerlingen uit groep 8 van de basisschool, en klas 1 en 2 van de middelbare school respectievelijk 16,7, 15,4 en 13,5 zijn. Enkel het verschil

tussen leerlingen uit groep 7 en leerlingen uit groep 8 is echter significant; de rest van de verschillen is niet significant.

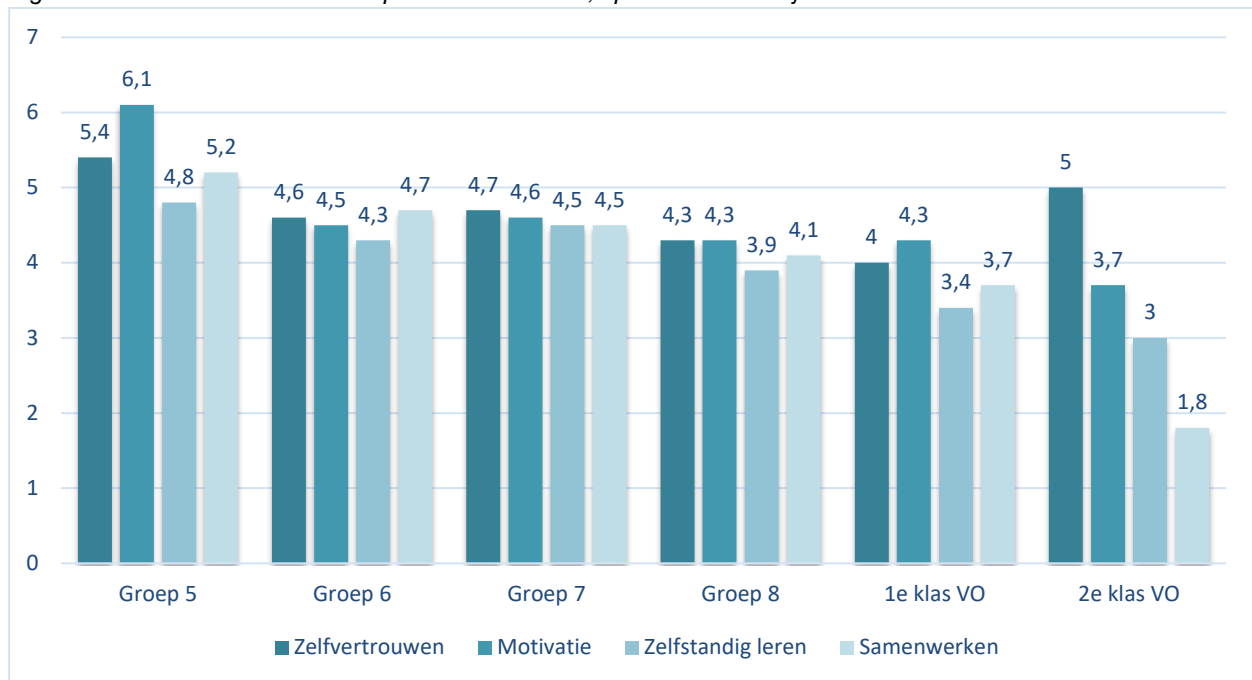
Tabel 4: Aantal leerlingen en gemiddelde somscore per leerjaar (n=1506).

Leerjaar	Somscore	Aantal leerlingen
Groep 5	21,5	24
Groep 6	18,0	407
Groep 7	18,2	583
Groep 8	16,7	466
Leerjaar 1 VO	15,4	22
Leerjaar 2 VO	10,8	4

Per domein

Om de verschillen tussen de leeftijdsgroepen nog nauwkeuriger in beeld te brengen, hebben we opnieuw een uitsplitsing gemaakt naar somscores op de vier afzonderlijke domeinen. In figuur 5 geven we de scores op de domeinen voor elk leerjaar apart weer.

Figuur 5: Gemiddelde somscores op de vier domeinen, apart voor elk leerjaar

We zien dat leerlingen in groep 5 een stuk hoger scoren dan de leerlingen uit hogere klassen. Nadere analyse wijst uit dat een aantal verschillen significant is:

- de score in groep 5 op het gebied van motivatie significant verschillen van groep 6, 7 en 8;
- de score op het gebied van zelfstandig leren in groep 7 significant verschilt van de score in groep 8;
- de score op het gebied van samenwerken in groep 6 verschilt significant van de score in groep 8.

Naast de genoemde significante verschillen, valt tevens op dat in de 2^e klas van het VO de score van zelfvertrouwen vrij hoog is, maar de score van samenwerken relatief laag. Deze scores verschillen echter niet significant van de scores in andere klassen of groepen.¹²

¹² Dit kan mede te maken hebben met het relatief zeer kleine aantal leerlingen uit de 2^e klas in het VO (n=4). Bij het vergelijken van de verschillende groepen is het überhaupt belangrijk rekening te houden met het verschil in het aantal leerlingen dat mee is genomen in de resultaten.

4 Resultaten: meting bij ouders

Tevens heeft een meting plaatsgevonden waarin naast de leerlingen zelf, ook hun ouders zijn bevroegd over de opbrengsten van PFS op het vlak van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Oberon heeft daarvoor een meetinstrument ontwikkeld, dat aansluit op het meetinstrument dat bij leerlingen zelf wordt afgenomen (zie bijlage 3 en 4). Deze vragenlijst bevat niet dezelfde items als het zelfbeoordelingsinstrument voor leerlingen, maar bevat wel enkele meer algemene vragen over de perceptie van ouders en leraren van de opbrengsten van PFS bij hun kinderen/leerlingen.

Door middel van deze metingen bij ouders en leraren willen we een antwoord vinden op de volgende vraag:

- Welke opbrengsten van PFS zien ouders bij hun kinderen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?

4.1 Meningen over Playing for Success

Aan ouders is gevraagd om te reageren op uitspraken over Playing for Success (tabel 6).

Tabel 6: Bent u het eens met de volgende uitspraken? (n=237)

	Mee eens	Niet mee eens	Weet ik niet
Ik wist als ouder goed wat het doel was van Playing for Success	227 (96%)	4 (2%)	6 (3%)
Mijn kind ging met plezier naar Playing for Success	221 (93%)	12 (5%)	4 (2%)
Playing for Success-traject is voor mijn kind een waardevolle opvulling geweest op wat er op school gebeurt	203 (86%)	8 (3%)	24 (10%)
Mijn kind vond bij Playing for Success gemakkelijk aansluiting in de groep	200 (84%)	13 (5%)	24 (10%)
Ik merk thuis bij mijn kind een positieve verandering door Playing for Success	168 (71%)	21 (9%)	42 (18%)
Door Playing for Success heeft mijn kind een betere houding gekregen ten opzichte van school	140 (59%)	26 (11%)	15 (6%)

De uitspraak waar de meeste ouders het mee eens zijn, is de uitspraak over het doel van Playing for Success. Het merendeel van de ouders geeft aan dat ze als ouder goed wisten wat het doel was van Playing for Success. Ook geven bijna alle ouders aan dat hun kind met plezier naar Playing for Success ging. Veel ouders vonden tevens dat Playing for Success een waardevolle opvulling is op hetgeen er op school gebeurt, en dat hun kind gemakkelijk aansluiting vond bij de groep.

Ongeveer 7 op de 10 ouders geeft aan thuis een positieve verandering op te merken, en ruim de helft stelt dat zijn of haar kind een betere houding ten opzichte van school heeft gekregen.

Een deel van de ouders heeft opmerkingen geplaatst bij de uitspraken. Uit deze opmerkingen blijkt dat de ouders merken dat hun kinderen het erg naar hun zin hebben gehad bij Playing for Success. Een deel van de ouders geeft aan positieve veranderingen te zien, thuis en soms ook op school, maar een deel van de ouders stelt ook dat ze deze verandering nog niet duidelijk opmerken bij hun kind.

4.2 Opbrengsten van PfS

We vroegen ook aan de ouders om aan te geven wat voor hun kind de opbrengsten zijn geweest van Playing for Success. Tabel 8 geeft een overzicht van hun antwoorden.

Tabel 8: Opbrengsten van PfS volgens ouders (n=237)

	Ja, veel vooruitgang	Ja, een beetje vooruitgang	Nee, geen vooruitgang	Weet ik niet
Mijn kind heeft meer zelfvertrouwen gekregen	101 (43%)	113 (48%)	10 (4%)	8 (3%)
Mijn kind zit beter in zijn/haar vel	86 (36%)	107 (45%)	21 (9%)	10 (4%)
Mijn kind is beter geworden in samenwerken met andere kinderen	83 (35%)	101 (43%)	14 (6%)	13 (5%)
Mijn kind heeft geleerd zich beter te uiten	77 (32%)	112 (41%)	24 (10%)	8 (3%)
Mijn kind heeft geleerd beter op zichzelf te reflecteren	60 (25%)	114 (48%)	23 (10%)	25 (11%)
Mijn kind heeft meer motivatie gekregen om te leren	50 (21%)	82 (35%)	38 (16%)	19 (8%)
Mijn kind is beter geworden in zelfstandig werken	43 (18%)	106 (45%)	28 (12%)	26 (11%)
Mijn kind presteert beter op school	41 (17%)	83 (35%)	30 (13%)	40 (17%)
Mijn kind gedraagt zich thuis beter	36 (15%)	81 (34%)	41 (17%)	7 (3%)
Mijn kind is beter geworden in rekenen	19 (8%)	39 (16%)	55 (23%)	38 (16%)
Mijn kind is beter geworden in taal	12 (5%)	44 (19%)	52 (22%)	39 (16%)

Bij de opbrengsten zien we dat ouders de meeste vooruitgang rapporteren op het gebied van zelfvertrouwen, samenwerken, het uiten en het beter in zijn/haar vel zitten van hun kind. Ook geeft een groot deel van de ouders aan vooruitgang te zien in de manier waarop een kind zich heeft geleerd te uiten.

De minste vooruitgang wordt volgens de ouders geboekt op rekenen en taal; respectievelijk 23% en 22% van de ouders geeft aan hier geen vooruitgang te zien.

4.3 Verklaringen voor opbrengsten PfS

De ouders kregen vervolgens de vraag hoe het volgens hen komt dat PfS deze opbrengsten heeft. Ze konden ook hier kiezen uit een aantal antwoordmogelijkheden en daarnaast zelf nog verklaringen toevoegen. Tabel 9 geeft een overzicht van hun antwoorden (de verklaring die het vaakst werd gegeven staat bovenaan).

Tabel 9: Verklaringen van ouders voor de opbrengsten van PfS

	Ouders (n=237)
Veel persoonlijke aandacht	196 (83%)
De begeleiders	163 (69%)
Een inhoudelijk sterk programma	135 (57%)
De omgeving van het voetbalstadion	108 (46%)
Het contact met kinderen van andere scholen	96 (41%)
Anders, namelijk ...	16 (7%)

Ouders noemen vooral de persoonlijke aandacht en de begeleiding als verklaring. Daarnaast vindt ongeveer de helft van de ouders dat het sterke inhoudelijke programma en de omgeving van het voetbalstadion bijdraagt

aan de opbrengsten. In de categorie ‘anders namelijk’ geven de ouders onder andere aan dat de enorme positiviteit die de begeleiders hebben belangrijk is geweest.

4.4 Opmerkingen tot slot

Tot slot vroegen we de ouders of ze nog andere opmerkingen of tips hebben voor Playing for Success. Een aantal ouders heeft hier een opmerking geplaatst. In hoofdlijnen zijn dit hun antwoorden:

Opmerkingen ouders	Citaat (voorbeeld)
Sterke punten	
- De begeleiders	<i>“Het team begeleiders is enthousiast en betrokken!”</i>
- Het concept	<i>“Ga vooral zo door! Een goede (extra) impuls voor kinderen die dat om wat voor reden dan ook nodig hebben”</i>
Verbeterpunt	
- Meer terugkoppeling/ouderbetrokkenheid	<i>“Vergroten ouderbetrokkenheid door ouders laatste 15 minuten deel te laten nemen (...) en gezamenlijk terug te koppelen waar elk kind aan gewerkt heeft”</i>

5 Resultaten: meting bij leraren

Naast de ouders zijn, zoals eerder al vermeld, ook de leraren bevraagd over de opbrengsten van Playing for Success op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling. Hiervoor is het meetinstrument uit bijlage 4 gebruikt.

Door middel van deze metingen bij ouders en leraren willen we een antwoord vinden op de volgende vraag:

- Welke opbrengsten van PFS zien leraren bij de kinderen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?

5.1 Meningen over Playing for Success

Net als de ouders, zijn ook de leraren gevraagd te reageren op een aantal uitspraken over Playing for Success.

Tabel 10. Bent u het eens met de volgende uitspraken? (N=86)

	Mee eens	Niet mee eens	Weet ik niet
Deze leerling ging met plezier naar Playing for Success	77 (90%)	5 (6%)	4 (5%)
Er is bij Playing for Success doelgericht met deze leerling gewerkt	77 (90%)	0 (0%)	8 (9%)
Achteraf gezien is het een goede beslissing geweest om deze leerlingen voor Playing for Success te selecteren	76 (88%)	5 (6%)	5 (6%)
Het Playing for Success-traject is voor deze leerling een waardevolle aanvulling geweest op wat er op school gebeurt	73 (85%)	7 (8%)	6 (7%)
Ik merk op school bij deze leerling een positieve verandering door Playing for Success	58 (67%)	16 (19%)	11 (13%)
De houding van deze leerling ten opzichte van school is door Playing for Success verbeterd	55 (64%)	11 (13%)	13 (15%)
Deze leerling vond bij Playing for Success gemakkelijk aansluiting bij de groep	50 (58%)	11 (13%)	25 (29%)

De grote meerderheid van de leraren geeft aan dat de leerlingen met plezier naar Playing for Success gingen, dat er doelgericht met de leerlingen gewerkt is en dat het een goede beslissing is geweest om de leerlingen voor Playing for Success te selecteren. Ruim de helft van de leraren vindt dat de leerling gemakkelijk aansluiting vond bij de groep; dit is het laagste percentage van alle uitspraken.

Een deel van de leraren heeft opmerkingen geplaatst bij de uitspraken. De meeste leraren geven aan dat ze erg tevreden zijn met de ontwikkeling van de leerlingen, dat de leerlingen als persoon zijn gegroeid en dat de leerlingen erg enthousiast waren. Een aantal leraren geeft echter aan niet heel veel verschil te zien na deelname aan het traject.

5.2 Opbrengsten van PFS

De leraren is ook gevraagd aan te geven wat de opbrengsten zijn van Playing for Success voor de leerlingen. Tabel 11 toont de antwoorden van de leraren.

Tabel 11. Opbrengsten van PFS volgens leraren (n=86)

	Ja, veel vooruitgang	Ja, een beetje vooruitgang	Nee, geen vooruitgang	Weet ik niet
Hij/zij heeft meer zelfvertrouwen gekregen	32 (37%)	38 (44%)	14 (16%)	3 (3%)
Hij/zij zit beter in zijn/haar vel	27 (31%)	41 (48%)	13 (15%)	4 (5%)
Hij/zij durft zich beter te uiten	27 (31%)	41 (48%)	11 (13%)	1 (1%)
Hij/zij heeft geleerd beter op zichzelf te reflecteren	18 (21%)	34 (40%)	19 (22%)	10 (12%)
Hij/zij is meer 'aanwezig' in de klas	17 (20%)	29 (34%)	22 (26%)	0 (0%)
Hij/zij is beter geworden in samenwerken	16 (19%)	34 (40%)	23 (27%)	2 (2%)
Hij/zij is beter geworden in zelfstandig werken	12 (14%)	28 (33%)	19 (22%)	0 (0%)
Hij/zij heeft meer motivatie gekregen om te leren	9 (10%)	35 (41%)	17 (20%)	5 (9%)
Hij/zij presteert beter op school	5 (6%)	28 (33%)	30 (35%)	2 (2%)
Hij/zij is beter geworden in taal	3 (3%)	14 (16%)	37 (43%)	3 (3%)
Hij/zij is beter geworden in rekenen	1 (1%)	15 (17%)	39 (45%)	3 (3%)

We zien dat de grootste opbrengst volgens de leraren een toename in zelfvertrouwen is. Ook geven veel leraren aan dat de leerlingen beter in hun vel zitten, en dat er vooruitgang is geboekt in de mate waarin leerlingen zich durven te uiten. Minder vooruitgang zien de leraren in de taal- en rekenvaardigheid van de leerlingen. Bijna de helft van de leraren geeft aan hier geen vooruitgang te zien bij de leerling.

5.3 Verklaringen van opbrengsten

Nadat de leraren hadden aangegeven welke opbrengsten ze ervaren van Playing for Success, konden ze invullen welke verklaringen ze hiervoor hebben. Hierbij konden ze meerdere antwoorden invullen, en zelf verklaringen toevoegen. Tabel 12 toont de antwoorden van de leraren.

Tabel 12. Verklaringen van de opbrengsten van PFS volgens de leraren

	Ouders (n=86)
De doelgerichte insteek	63 (74%)
Veel persoonlijke aandacht	60 (71%)
Een inhoudelijk sterk programma	52 (61%)
De begeleiders	32 (38%)
De omgeving van het voetbalstadion	29 (34%)
Het contact met kinderen van andere scholen	24 (28%)
De goede afstemming met school	22 (26%)
Anders, namelijk ...	3 (4%)

De meest belangrijke verklaringen zijn volgens de leraren de doelgerichte insteek van het programma, de persoonlijke aandacht die er is en het inhoudelijk sterke programma. Een kwart van de leraren geeft aan dat de goede afstemming met de school een verklaring is voor de opbrengsten van Playing for Success.

De drie leraren met een andere verklaring ('anders, namelijk) gaven aan geen of een onduidelijke opbrengst te zien van Playing for Success.

5.4 Opmerkingen tot slot

Tot slot vroegen we de leraren of ze nog opmerkingen hadden die ze wilden meegeven. Hieruit kwamen in grote lijnen de volgende opmerkingen:

Opmerkingen leraren	Citaat (voorbeeld)
Sterke punten - Goed concept/ga zo door	<i>"Ga vooral zo door!"</i> <i>"Zoals elk jaar ziet het project er weer schitterend uit. Bedankt voor de samenwerking!"</i>
Verbeterpunt - De periode was te kort - De begeleiders een keer op school uitnodigen	<i>"De periode was voor de leerling misschien te kort om zich optimaal te ontwikkelen"</i> <i>"Het zou goed zijn als de begeleiders [de leerling] zouden zien in haar schoolse omgeving. Dan kunnen ze zien of de doelen waarmee ze bezig zijn geweest daadwerkelijk toegepast worden en effect hebben"</i>

6 Conclusie

In dit rapport hebben we gezocht naar een antwoord op de volgende drie vragen:

- Welke opbrengsten van PFS zien leerlingen bij zichzelf op het vlak van sociaal-emotionele ontwikkeling?
- Welke opbrengsten van PFS zien ouders bij hun kinderen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling?

De eerste onderzoeksvraag is beantwoord op basis van de resultaten van het zelfbeoordelingsinstrument dat alle leercentra tussen september 2017 en augustus 2019 bij hun leerlingen hebben afgenomen. Het antwoord op de tweede en derde onderzoeksvraag komt voort uit een meting bij ouders en leraren.

Leerlingen

Nagenoeg alle leerlingen zien vooruitgang bij zichzelf op minimaal één van de twintig items. Slechts één op de 58 leerlingen ziet bij zichzelf over de hele linie helemaal geen vooruitgang. Leerlingen melden op alle vier domeinen (zelfvertrouwen, motivatie, zelfstandig werken, samenwerken) ongeveer evenveel vooruitgang.

We zien nauwelijks verschillen tussen jongens en meisjes, zowel in de hoeveelheid vooruitgang die zij boeken, als in de domeinen waarop zij vooruitgang constateren. We zien wel verschillen tussen de verschillende leeftijdsgroepen, waarbij jongere leerlingen (groep 5, groep 6 en groep 7) meer vooruitgang rapporteren dan oudere leerlingen.

De zelfgerapporteerde vooruitgang van de leerlingen van de huidige meting is nagenoeg hetzelfde als in de voorgaande metingen in 2013, 2015 en 2017. De gemiddelde totaalscore is vergelijkbaar en ook dit jaar zien vrijwel alle leerlingen vooruitgang bij zichzelf. De opbrengsten van Playing for Success zijn dus al 6 jaar lang positief.

Ten slotte zien we dat de leerlingen de meeste vooruitgang zeggen te hebben geboekt op het gebied van zelfvertrouwen. De analyse wijst uit dat de leerlingen *significant* meer vooruitgang zeggen te hebben geboekt op het gebied van zelfvertrouwen ten opzichte van samenwerken en zelfstandig leren.

Ouders

Net als voorgaande jaren geven de ouders aan dat hun kind met plezier naar Playing for Success is gegaan. Ook geven de ouders aan dat ze goed voor ogen hadden wat het doel van Playing for Success is.

De ouders zien tevens grotendeels dezelfde opbrengsten terug als bij de voorgaande metingen. Ook dit jaar zien de ouders hun kinderen het meest vooruitgaan op het gebied van zelfvertrouwen: meer zelfvertrouwen, beter in hun vel zitten en beter kunnen uiten. Daarnaast zien de ouders dat hun kinderen beter zijn gaan samenwerken. Minder vooruitgang zien de ouders als het gaat om leerprestaties, zoals beter worden in taal en rekenen.

Leraren

Anders dan in 2017 zijn dit jaar de resultaten van de leraren wel meegenomen in de rapportage. Net als de ouders zien de leraren dat de leerlingen met plezier naar Playing for Success gingen. Daarnaast zien ze terug dat er doelgericht is gewerkt met de leerling.

Daarnaast zijn de leraren het, net als in 2015, eens met de ouders wat betreft de opbrengsten van Playing for Success; met name op het gebied van zelfvertrouwen zijn de leerlingen vooruitgegaan. De minste vooruitgang zien ze op het gebied van taal- en rekenvaardigheid.

Bijlage 1 Verantwoording

Oberon heeft het meetinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling speciaal voor Playing for Success ontwikkeld. In deze verantwoording geven we een beknopte uitleg over de totstandkoming van het meetinstrument sociaal emotionele ontwikkeling. Ook willen we duidelijk maken wat de waarde is van de uitkomsten van de metingen: welke conclusies kun je eraan verbinden en welke niet?

Totstandkoming van het meetinstrument

Bij de ontwikkeling van dit meetinstrument was het voor Playing for Success belangrijk dat de items nauw aansluiten bij de doelen van PFS. Ook was van belang dat de afname het instrument op een praktische manier is in te passen in het PFS-programma. De managers van de verschillende centra hebben gedurende de pilotfase van de metingen dan ook hun input gegeven ten aanzien van de inhoud en de vorm van het instrument. Een andere factor die heeft meegewogen, is dat het instrument bij voorkeur inhoudelijk moest aansluiten bij het meetinstrument dat bij Playing for Success in Engeland wordt gebruikt. Bij de samenstelling van het instrument speelden dus niet alleen methodologische afwegingen een rol, maar ook praktische.

Keuze voor instrument met alleen een nameting

Verschiede leercentra hebben geëxperimenteerd met twee varianten van het meetinstrument voor sociaal-emotionele ontwikkeling. De één kende alleen een nameting, de ander een voor- en nameting. Om de kinderen die aan Playing for Success deelnemen systematisch en op grote schaal te kunnen volgen, was het belangrijk om te komen tot een eenduidige wijze van dataverzameling. Bij de keuze voor één van beide versies is een aantal zaken van belang. Vanuit methodologisch oogpunt gaf Oberon in principe de voorkeur aan het instrument met voor- en nameting. Immers, wij vinden het vanuit het perspectief van onderzoeker het meest overtuigend als er een verschil kan worden vastgesteld tussen twee meetmomenten. Ook verwachten wij dat de vragen die bij de voor- en nameting horen voor leerlingen gemakkelijker te beantwoorden zijn. Echter, bij de keuze door Playing for Success Nederland moesten meer afwegingen worden gemaakt. Zo moeten bij het instrument met voor- en nameting twee metingen worden gedaan. De gegevens van beide metingen moeten vervolgens op een goede manier aan elkaar worden gekoppeld en in samenhang worden geanalyseerd. De verzameling en verwerking van dit type gegevens kost daardoor meer tijd (en geld). Ook is het met deze variant moeilijker voor de afzonderlijke centra om de resultaten zelf te interpreteren. Verder hadden enkele centrummanagers het idee dat leerlingen de voormeting vaak sociaal wenselijk invullen: tijdens de eerste bijeenkomst (nieuwe omgeving, nieuwe begeleiders, nieuwe kinderen) hebben leerlingen sterker de neiging om sociaal wenselijk te antwoorden dan bij de laatste bijeenkomst, wat de resultaten mogelijk vertekent. Playing for Success Nederland heeft deze voor- en nadelen tegen elkaar afgewogen en uiteindelijk gekozen voor het meetinstrument met alleen aan nameting.

Wat is het instrument?

Het meetinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling PFS is een *zelfevaluatie-instrument*: leerlingen beoordelen hun eigen vooruitgang. Het is bedoeld als een handzaam instrument, waarmee snel een aantal trends in beeld kunnen worden gebracht.

Wat is het instrument *niet*?

Het instrument sociaal-emotionele ontwikkeling Pfs is *geen* COTAN-geregistreerd meetinstrument. Aan de samenstelling van een dergelijk meetinstrument gaat jarenlang onderzoek vooraf. Pfs had meerdere redenen om geen gebruik te maken van bestaande COTAN-geregistreerde meetinstrumenten zoals SCOL of Viseon: deze waren te omvangrijk en sloten onvoldoende aan op de inhoudelijke doelstellingen van Pfs. Bovendien zijn dergelijke meetinstrumenten bedoeld om leerlingen door de jaren heen te volgen en niet om vooruitgang over zo'n korte periode in beeld te brengen.

Wat meet dit instrument?

De resultaten zeggen iets over de *perceptie* van de leerlingen van hun vooruitgang, gedurende hun deelname aan Pfs. We kunnen op basis daarvan bekijken op welke gebieden de leerlingen meer en minder vooruitgang denken te hebben geboekt. Ook kunnen we nagaan welke verschillen er op dat punt zijn tussen verschillende groepen deelnemende leerlingen (jongens/meisjes, verschillende leeftijdsgroepen).

Wat meet dit instrument *niet*?

Op basis van de uitkomsten van dit meetinstrument kunnen we geen uitspraken doen over het *absolute* niveau van sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen die deelnemen aan Pfs. We weten bijvoorbeeld niet of leerlingen veel of weinig zelfvertrouwen hebben, maar alleen of zij (denken dat ze) vooruit zijn gegaan. Geen vooruitgang staat in dit voorbeeld niet gelijk aan weinig zelfvertrouwen: misschien hebben zij geen vooruitgang geboekt omdat ze ook van tevoren al veel zelfvertrouwen hadden. Ook kunnen we de vooruitgang van de leerlingen die hebben deelgenomen niet afzetten tegen, bijvoorbeeld, het landelijk gemiddelde of een 'controlegroep' van leerlingen die in dezelfde periode *niet* aan Pfs heeft deelgenomen. We weten daardoor niet zeker of de gerapporteerde vooruitgang helemaal is toe te schrijven aan Pfs.

Bijlage 2 Zelfbeoordelingsinstrument sociaal-emotionele ontwikkeling

versie 2012-2013

Vraag: Hoe gaat dit nu?

[Items worden in willekeurige volgorde vertoond]

Zelfvertrouwen

- Meepraten in een discussie
- Vertellen waar ik goed in ben
- Mijn eigen mening zeggen
- Een vraag stellen als ik iets wil weten
- Voor mezelf opkomen

Motivatie

- Doorzetten, ook als ik iets moeilijk vind
- Opletten als er iets wordt uitgelegd
- Het leuk vinden om iets nieuws te leren
- Mijn best doen om iets te snappen
- Moeite doen om iets te bereiken

Zelfstandig leren

- Zelf bedenken hoe ik een opdracht moet aanpakken
- Hulp vragen als ik iets niet begrijp
- Zelfstandig werken
- Me concentreren op waar ik mee bezig ben
- Opdrachten helemaal afmaken

Samenwerken

- Mijn ideeën vertellen aan andere kinderen
- Luisteren naar de ideeën van andere kinderen
- Andere kinderen helpen
- Samen met andere kinderen aan een opdracht werken
- Nieuwe vrienden maken

Antwoordcategorieën: veel slechter, slechter, hetzelfde, beter, veel beter

Bijlage 3 Instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS ouders

versie 2012-2013

In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken:

- Mijn kind ging met plezier naar Playing for Success
- Playing for Success-traject is voor mijn kind een waardevolle aanvulling geweest op wat er op school gebeurt
- Ik merk thuis bij mijn kind een positieve verandering door Playing for Success
- Mijn kind vond bij Playing for Success gemakkelijk aansluiting in de groep
- Ik wist als ouder goed wat het doel was van Playing for Success
- Door Playing for Success heeft mijn kind een andere houding gekregen ten opzichte van school

Antwoordcategorieën: Mee eens, Niet mee eens, Weet ik niet

Ruimte voor toelichting:

Wat is volgens u de opbrengst van Playing for Success voor uw kind? Geef aan op welke gebieden u vooruitgang ziet:

- Mijn kind is beter geworden in taal
- Mijn kind is beter geworden in rekenen
- Mijn kind heeft meer zelfvertrouwen gekregen
- Mijn kind heeft meer motivatie gekregen om te leren
- Mijn kind is beter geworden in zelfstandig werken
- Mijn kind is beter geworden in samenwerken met andere kinderen
- Mijn kind gedraagt zich thuis beter
- Mijn kind zit beter in zijn/haar vel
- Mijn kind heeft geleerd zich beter te uiten
- Mijn kind heeft geleerd beter op zichzelf te reflecteren
- Mijn kind presteert beter op school

Antwoordcategorieën: Ja, veel vooruitgang, Ja, een beetje vooruitgang, Nee, geen vooruitgang, Weet ik niet

Ziet u bij uw kind nog andere opbrengsten van Playing for Success? Zo ja, welke?

Hoe komt het volgens u dat Playing for Success deze opbrengst heeft? (meerdere antwoorden mogelijk). Dat komt door..

- Veel persoonlijke aandacht
- De omgeving van het voetbalstadion
- Het contact met kinderen van andere scholen
- Een inhoudelijk sterk programma
- De begeleiders
- Anders, namelijk:

Ruimte voor toelichting:

Heeft u tot slot nog opmerkingen of tips voor verbetering van Playing for Success?

Bijlage 4 Instrument sociaal-emotionele ontwikkeling PfS leraren

versie 2012-2013

Bent u het eens met de volgende uitspraken?

- Deze leerling ging met plezier naar Playing for Success
- Ik merk op school bij deze leerling een positieve verandering door Playing for Success
- Deze leerling vond bij Playing for Success gemakkelijk aansluiting in de groep
- Het Playing for Success-traject is voor deze leerling een waardevolle aanvulling geweest op wat er op school gebeurt
- Er is bij Playing for Success doelgericht met deze leerling gewerkt
- De houding van deze leerling ten opzichte van school is door Playing for Success veranderd
- Achteraf gezien is het een goede beslissing geweest om deze leerling voor Playing for Success te selecteren

Antwoordcategorieën: Mee eens, Niet mee eens, Weet ik niet

Ruimte voor toelichting:

Wat is volgens u de opbrengst van Playing for Success voor deze leerling? Geef aan op welke gebieden u vooruitgang ziet:

- Hij/zij is beter geworden in taal
- Hij/zij is beter geworden in rekenen
- Hij/zij heeft meer zelfvertrouwen gekregen
- Hij/zij heeft meer motivatie gekregen om te leren
- Hij/zij is beter geworden in zelfstandig werken
- Hij/zij is beter geworden in samenwerken
- Zijn/haar gedrag op school is verbeterd
- Hij/zij zit beter in zijn/haar vel
- Hij/zij durft zich beter te uiten
- Hij/zij is meer aanwezig in de klas
- Hij/zij heeft geleerd beter op zichzelf te reflecteren
- Hij/zij presteert beter op school

Antwoordcategorieën: Ja, veel vooruitgang, Ja, een beetje vooruitgang, Nee, geen vooruitgang, Weet ik niet

Ziet u bij deze leerling nog andere opbrengsten van Playing for Success? Zo ja, welke?

Hoe komt het volgens u dat Playing for Success deze opbrengst heeft? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Veel persoonlijke aandacht
- De omgeving van het voetbalstadion
- Het contact met kinderen van andere scholen
- Een inhoudelijk sterk programma

- De goede afstemming met school
- De doelgerichte insteek
- De begeleiders
- Anders, namelijk:

Ruimte voor toelichting:

Heeft u tot slot nog opmerkingen of tips voor verbetering van Playing for Success?